

Ne parázz!!!

1.

**Információk az egyenlő esélyű
hozzáférésről**

Szerkesztő: Vid Gábor

Ne parázz!!!

1.

Információk az egyenlő esélyű hozzáférésről

Szerkesztő: Vid Gábor

A kötet szerzői:

Mányik Richárd

Pécsi Gertrúd

Péter Pál Péter

Vid Gábor

Vid Natasa

Lektorálta: Dr. Nárai Márta PhD.

A kötetben szereplő fényképeket

Staub Klára és Vid Gábor készítette

2017

Kiadta: Camelot Mozgássérült Fialatok

Győri Egyesülete

9021 Győr, Amadé László u. 1.

Kiadásért felel: Péter Pál Péter, az Egyesület elnöke

PDF változat

ISBN: 978-615-00-0409-9

A kötet a Nemzeti Együttműködési Alap

NEA-TF-17-SZ-0612 sz. pályázatának

támogatásával jött létre

Mottó:

„Nekünk nem egy óvón fölénk boruló ernyőre,
hanem olyan világra van szükségünk, amelyben
képesek vagyunk élni.”

Uwe Frehse

Egyes fejezetek szerzői:

Jogi környezet: *Vid Gábor*, villamosmérnök;

Camelot Mozgássérült Fialatok Győri Egyesülete

Önálló életvitel: *Pécsi Gertrúd*, szociális munkás és

közösségi és civil fejlesztő szakember;

Camelot Mozgássérült Fialatok Győri Egyesülete

Önállóság: *Péter Pál Péter*, szociális munkás;

Camelot Mozgássérült Fialatok Győri Egyesülete

A fogyatékossgal élő emberek szülei:

Vid Natasa, pszichológus;

Camelot Mozgássérült Fialatok Győri Egyesülete

Segítőkutyaák alkalmazása: *Mányik Richárd*,

vezető rehabilitációs kutya kiképző;

NEO Magyar Segítőkutya Közhasznú Egyesület

Jelen mű elektronikus változata a Creative Commons CC-BY-NC 2.5
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/2.5/hu/>) feltételeinek
megfelelően felhasználható.

Tartalomjegyzék

Előszó	5
Kiket érint?	6
Jogi környezet	8
Fogyatékossgal élő személy	9
Akadálymentesítés, akadálymentesség	10
Hozzáférhetőség - egyenlő esélyű hozzáférés	11
Egyetemes tervezés	14
Önálló életvitel	16
Önállóság	21
A fogyatékossgal élő emberek szülei	24
Segítőkutyaák alkalmazása	27
„Miben segít egy segítőkutya?”	30
„Szereti a munkáját?”	33
„Ide kutya nem jöhet be!”	34
„De aranyos! Megsimogathatom?”	36
Felhasznált irodalom	37
Hivatkozott jogszabályok, szabványok	38

Előszó

Egyesületünk 2008 óta végez akadálymentességi felméréseket Győrben. Ezt a tevékenységünket 2014-ben országosra bővítettük. A felmérések és a felmérésekhez kapcsolódó beszélgetések alkalmával felismertük, hogy mára az akadálymentesítés legnagyobb „*akadály*” az *információhiány*. Sem az egyes helyek tulajdonosai, sem a kivitelezők, de még az érintett fogyatékossgal élők sincsenek mindig tisztában a fogalmakkal, lehetséges megoldásokkal.

Jelen kiadványunk egy sorozat első darabja. A sorozat célja, hogy egyszerűen, közérthetően próbáljuk meg bemutatni a legfontosabb fogalmakat, megoldásokat.

Szerzők

Kiket érint?

Fogyatékossgal élők Magyarországon (1)			
Mozgássérült		230 000 Fő	2,3 %
Látássérült		82 000 Fő	0,8 %
Hallássérült		75 000 Fő	0,7 %
Értelmileg akadályozott, autista, mentálisan sérült		90 000 Fő	0,9 %
Egyéb fogyatékossgal élő		111 000 Fő	1,1 %
Összesen (21)		490 578 Fő	4,9 %

A legtöbb esetben az akadálymentesítéssel szemben az a leggyakrabban elhangzó érv, hogy alig néhány embert érint, ezért nem érdemes vele foglalkozni. Azonban nem csak a különböző fogyatékossgal élőkre kell gondolni, hanem azok a szülők is érintettek, nagyjából a gyermekük 3 éves koráig, akik babakocsiban tolják kisgyermeküket.

Élve születések száma Magyarországon (2)	
2014	93 281 Fő
2015	92 135 Fő
2016	95 361 Fő
Összesen:	280 777 Fő

Közvetlenül érintett: 771 355 Fő (7,8%).

Megjegyzések:

- (1): KSH 2011-es népszámlálási adatok
- (2): A halmozottan sérültek az egyes sorokban többször szerepelnek, míg az összesen sorban csak egyszer.
- (3): EUROSTAT 2017.11.06
- (4): Magyarország lakossága a KSH 2011 népszámlálási adatok alapján 9 937 628 fő. A táblázatokban megadott százalékos értékek a teljes lakossághoz viszonyított arányt mutatják.

Baleset, betegség (például lábtörés) után, illetve életkoruk miatt rövid-hosszabb ideig kerülhetnek az emberek olyan helyzetbe amikor nekik is szükségük lehet az akadálymentesítésre. Továbbá egy fogyatékosággal élő személy kísérője, szülője számára is fontos egy közös feladat (például ügyintézés), vagy program esetén. Ezt a csoportot „közvetetten érintett” személyeknek nevezük, számuk (nemzetközi példák alapján) Magyarországon kb. 500 000 - 550 000 főre tehető. A közvetlenül érintettekkel együtt összesen kb. 1 300 000 Fő (14,1%), azaz Magyarországon minden hetedik ember érintett. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy mindenkit egyformán érint, hanem azt, hogy az akadálymentesítés, egyenlő esélyű hozzáférés biztosításának valamely formája érinti őket!

Jogi környezet

A XX. század végétől kezdődően egyre több helyen jelentek meg a fogyatékossgal élők helyzetével egysegesen foglalkozó jogszabályok. Korábban az egyes fogyatékossgai csoportok számára volt egy-egy jogszabály (például a világháborúkat követő időszakokban a hadirokkantakkal kapcsolatos jogszabályok). Az 1990-es évek második felétől kezdődően egyre több, az élet különböző területeire vonatkozó hazai és nemzetközi jogszabály jelent meg. Magyarországon az egyik legfontosabb jogszabályt 1998-ban hirdették ki. Ez a ma is hatályos *„1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és az esélyegyenlőségük biztosáról”*. Nemzetközi szinten jelentős áttörést jelentett a 2006. december 13-án New Yorkban elfogadott *„a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ egyezmény”*. Ezt az egyezményt a Magyar Országgyűlés 2007. június 25-én fogadta el. A két hivatkozott, hatályos jogszabály kiegészíti egymást. Szintén kiemelendő a *„2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról”*, amely jogszabály pontosan meghatározza azokat a követelményeket amelyeket teljesíteni kell, az egyenlőbánásmód és a hátrányos megkülönböztetés elkerülése érdekében. Többek között, tételes felsorolásban, meghatározza, hogy az egészségi állapot, és a fogyatékossg alapján

tiltott a hátrányos megkülönböztetés.

A nemzetközi szabványosító szervezetekben is megkezdődött több szabvány, útmutatás kidolgozása, amely lehetővé teszi a hatályos joganyagok gyakorlati megjelenését. A következőkben bemutatjuk a legfontosabb fogalmakat. A kiadvány sorozatunk további részeiben ezeknek a fogalmaknak a mindennapi életbe való átültetését fogjuk bemutatni.

Fogyatékosággal élő személy

Az 1998. évi XXVI. tv. szerint: *„fogyatékos személy: az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja”*

Ugyanezt a fogalmat az ENSZ egyezmény a következők szerint határozza meg: *„Fogyatékosággal élő személy minden olyan személy, aki hosszan tartó fizikai, értelmi, szellemi vagy érzékszervi károsodással él, amely számos egyéb akadállyal együtt korlátozhatja az adott személy teljes, hatékony és másokkal egyenlő társadalmi szerepvállalását.”*

A két fogalom meghatározás csak látszólag eltérő. Mindkét esetben a legfontosabb, hogy a személy sérültsége vagy betegsége hosszan tart (vagy végleges). A meghatározás másik kulcs kifejezése, hogy az illető személy társadalmi szerepvállalása, és társadalmi részvétele másokkal szemben akadályozott, korlátozott vagy gátolt.

Akadálymentesítés, akadálymentesség

A két egymással összefüggő fogalom elsősorban az épített környezetre vonatkozik. Az akadálymentesség követelményét Magyarországon az „1997. évi LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védel-

méről” határozza meg. Ez alapján „*Akadálymentes: az épített környezet akkor, ha annak kényelmes, biztonságos, önálló használata minden ember számára biztosított, ideértve azokat az egészségkárosodott egyéneket vagy embercsoportokat is, akiknek ehhez speciális eszközökre, illetve műszaki megoldásokra van szükségük.*” A fenti fogalom meghatározás alapján a legfontosabb, hogy a fogyatékossgal élő személyek az épített környezetet: „**Kényelmesen**”, „**Biztonságosan**”, „**Önállóan**” tudják használni.

Az első jogszabályok megszületése óta az akadálymentesítés technikai lehetőségei fejlődtek (ennek egyik alapja, hogy a szabványosító szervezetek számtalan szabványt dolgoztak ki). Ezért az ENSZ egyezmény már sokkal általánosabban fogalmazza meg, és a „*hozzáférhetőség*” (angolul „*accessibility*”) kifejezést használja.

Hozzáférhetőség - egyenlő esélyű hozzáférés

Az ENSZ egyezmény nem ad pontos definíciót a hozzáférhetőség fogalmához. Egy követelményrendszer határoz meg, hogy milyen intézkedéseket kell tenni a hozzáférhetőség biztosítása érdekében. Ez alapján „*A fogyatékossgal élő személyek önálló életvitelének és az élet valamennyi területén történő teljes körű részvételének lehetővé tétele érdekében intézkedéseket kell tenni, hogy másokkal azonos alapon biztosított legyen a fogyatékossgal élő személyek számá-*

ra a fizikai környezetbe, a közlekedésbe, az információhoz és kommunikációhoz, beleértve az információs és kommunikációs technológiákat és rendszereket, valamint más, nyilvánosan hozzáférhető vagy rendelkezésre álló lehetőségekhez és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, mind városi, mind vidéki területeken. Ezek az intézkedések, amelyek magukban foglalják a hozzáférési akadályok és korlátok beazonosítását és felszámolását.”

Az ENSZ egyezmény fontos újítása, hogy nem csak a fizikai akadályok megszüntetését jelöli meg célként, hanem az információhoz jutás és a kommunikáció te-

rén jelentkező akadályok felszámolását is követelményként jelöli meg.

A magyar gyakorlatban elterjedten a „*komplex akadálymentesítés*” kifejezést használjuk, amely általában egy építmény vagy egy termék több feltétel szerinti akadálymentesítését jelenti.

Ez a fogalom jól jelzi, hogy számos szempont és több fogyatékosági kategória igényei szerint kell az akadálymentesítést elvégezni. Az ENSZ irányelv ennél még szélesebben értelmezi a hozzáférhetőséget, amelyet további útmutatók és a nemzetközi gyakorlat kiegészített és, ma már ezt tükröződő az „*egyenlő esélyű hozzáférés*” kifejezést használjuk.

Ez egy új szemléletet jelent, hiszen már fogalom szintjén sem az a cél, hogy megszüntessünk akadályokat, hanem az a cél, hogy mindenki ugyanolyan eséllyel férjen hozzá ahhoz, amire éppen szüksége van. Így ma már beszélhetünk egy Internetes honlap megfelelő kialakításáról, de ide tartozik adott esetben egy formanyomtatvány (űrlap), tájékoztató olyan megfogalmazása is, hogy az a felhasználók számára érthető legyen. Ennek a folyamatnak az egyik eszköze az „*Egyetemes tervezés*”.

Egyetemes tervezés

Szintén az ENSZ egyezmény vezette be ezt a fogalmat: „Egyetemes tervezésen a termékek, a környezet, a programok és szolgáltatások oly módon történő tervezését értjük, hogy azok minden ember számára a lehető legnagyobb mértékben hozzáférhetőek legyenek: adaptálás vagy speciális tervezés szükségessége nélkül. Az egyetemes tervezés nem zárhatja ki a fogyatékossgal élő személyek csoportjai számára szükséges támogató-segítő eszközök és technológiák indokolt esetben történő használatát.”

A fenti meghatározásból kiemelendő, hogy egy új szempontrendszer szerint kell a tervezést elvégezni, mégpedig oly módon, hogy ne kelljen „akadálymentesí-

tenl”, hanem eleve úgy történjen meg bárminek a tervezése, hogy azt a lehető legtöbb ember használni tudja. Ennek gyakorlati megjelenését segítik az új szemléletű szabványok. A CEN (Európai szabványosítási szervezet) és a CENELEC (Európai elektrotechnikai szabványosítási szervezet) egy közös útmutatót dolgozott ki 2014-ben arra vonatkozóan, hogyan kell az egyes szabványokban érvényesíteni az ENSZ egyezményben meghatározott hozzáférhetőséget. Ez az útmutató három fontos képességcsoportot határozott meg, amelyeket figyelembe kell venni, mind a szabványok elkészítésénél mind egy-egy konkrét tervezésnél:

Érzékelési képességek: látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás és egyensúly;

Fizikai képességek: beszéd, ügyesség, kézzel való bánás, mobilitás, erő kifejtési képesség, állóképesség, türelem;

Megértési képességek: értelem, emlékezőtehetség, kifejezőmód, nyelv (beleértve az ENSZ egyezmény alapján a beszélt nyelvet, a jelnyelvet és a nem beszélt nyelv egyéb formáit), írás-olvasás képessége.

Önálló életvitel

Az „önálló életvitel” fogalma sokféle értelemben használatos, így a fogyatékkal élő emberek önmegvalósító, önrendelkező életformájaként is. Gyakran összetévesztik, és egyenrangú kifejezésként értelmezik az önellátással, amely a rehabilitáció célja, de nem azonos az önálló életvitellel.

Az önállóan élő sérült emberek elfordultak a hagyományos rehabilitációs szemlélettől, amely a sérült embert próbálja adaptálni az adott környezethez, amelyet nem a sérültek számára alakítottak ki. Ők azt állítják, hogy a környezetet kell adaptálni a sérült emberek

szükségeihez, ami köztudottan nem annyira pénz, mint inkább odafigyelés kérdése.

A fogyatékossgal élő ember képes önálló életet élni, képes rendelkezni élete felett. Önrendelkező módon, önállóan élni azt jelenti, hogy ő dönti el: mikor, hol és kitől kapja meg azt a személyi segítséget, melyre fogyatékossga miatt szüksége van. Az önrendelkező élet számára azt jelenti, hogy ő határozza meg életvitelében a fontossági sorrendet, és szervezi meg az életét. Ezzel minimálisra csökken a másoktól való függés, a kiszolgáltatottság

Tehát az **önálló életvitel**:

- a fogyatékossgal élő emberek önrendelkezési joga;
- életfilozófia, szemléletmód és azok gyakorlati megvalósítása;
- lehetőség az egyenértékű élethez.

Ehhez azonban előbb képessé kell tenni őket arra, hogy akarják az önálló életet, és akkor már tenni is fognak érte.

Az Önálló Élet Mozgalom tehát elsősorban azoknak a súlyos fogyatékossgal élő embereknek a mozgalma,

akik személyi segítség nélkül nem tudnak élni.

Fontos érvényesíteni a fogyasztói szemléletet, a választás lehetőségét: a sérült embernek korrekt és teljes körű információhoz kell jutnia ahhoz, hogy választani, dönteni tudjon, valamint abba a helyzetbe kell őt hozni, hogy az általa választott szolgáltatást meg is tudja vásárolni. A társadalom felelőssége abban áll, hogy mindehhez megteremtse a feltételeket.

Amerikában a 1960-as évek erősödő polgárjogi mozgalmi hatására a fogyatékossgal élő emberek körében is elindultak olyan kezdeményezések, amelyek jogaik teljesebb körű érvényesülésére irányultak. A 20 évig tartó küzdelem eredménye az lett, hogy 1993-ban megszületett „*A Fogyatékossgal Élő Amerikaiak Törvénye*”, az *ADA*, amely kimondja, hogy bármilyen fogyatékossgal élő ember teljes jogú állampolgár, és az ellenük fogyatékossguk miatt elkövetett diszkrimináció törvényellenes.

Magyarországon csak 1995-ben kezdett el a témával foglalkozni tizenkét súlyosan mozgássérült ember, akik megalakították a *Mozgássérült Emberek Önálló Élet Egyesületét*. Később több szervezet is célul tűzte ki az önálló élet kialakításának támogatását.

Ezek a szervezetek célként tűzték ki egyrészt a társadalom szemléletmódjának megváltoztatását a fogyatékossgal élő emberek irányában, másrészt a sérült emberek tudatformálását. Ezáltal elősegítve a környezetükben lévő fizikai akadályok (lépcsők, szűk ajtók, mellékhelyiségek, lejtők, liftek, a tömegközlekedés akadályozottsága) fokozatos felszámolását. Ha egy döntéshozó fontosnak tartja az akadálymentességet, akkor a finanszírozásra is megtalálja a lehetőséget.

A társadalom feladata ebben az, hogy biztosítsa az egyenlő részvételt az élet minden területén: a lakáshoz, az egészségügyi ellátáshoz, a segédeszközökhöz, a személyi segítséghez, a mobilitáshoz, a kommunikációhoz, az információszerzéshez, az oktatásban, képzésben való részvételhez, a munkavégzéshez, a politikai tevékenységhez, a művelődéshez, stb. való jogot.

Az ENSZ és különböző szervezetei, a CEN és CENELEC különböző, egyelőre sajnos magyarul még nem hozzáférhető témával kapcsolatos anyagaiban egyre többször „ésszerű kompromisszumként” tesz javaslatot az akadálymentesítésre, az egyenlő esélyű hozzáférést biztosító műszaki megoldásokra. Erre jó példa a képen látható műemléki környezetben található párizsi megoldás. Kívánatos lenne, hogy a vonatkozó szabvá-

nyok és egyéb dokumentumok minél előbb magyarul is elérhetőek legyenek, nem is beszélve arról, hogy fontos lenne ezek gyakorlatba történő átültetése.

Az önálló élet eszméjének széles körű elterjedése a társadalom minden érintettje számára elengedhetetlen, hiszen a fogyatékossgal élő ember hasznosnak, értékteremtőnek érezheti magát egy élhető társadalomban, ami a szűkebb és tágabb környezetére is pozitív hatással van.

Önállóság

Mint az előző fejezetből is kiderült, nem ugyanazt értjük önálló életvitelen és önellátáson, holott sajnos a köznyelv nagyon szűkre szabja a határt a két fogalom között. Jobban megvizsgálva, jelentős különbségeket találunk.

2015-ben végzett kutatásunk során, ahol a mozgáskorlátozottak önálló életvitel kialakításának nehézségeit vizsgáltuk, megfigyeltük, hogy a válaszadó mozgássérült emberek többsége teljesen vagy részben önálló életvitelt folytat.

A későbbi részletesebb kérdések során kiderült, hogy az önellátó életvitel többségüknek azt jelenti, hogy önállóan el tud jutni egyik helyszínről a másikra. Bár a vizsgálat e kérdésköre részletesen nem terjedt ki, mégis az interjú alanyok elmondása alapján arra lehet következtetni, hogy számukra az egyik legnagyobb akadályozó tényező a szabad helyváltoztatás. A megkérdezettek nagy százaléka szerint a fizikai akadálymentesítés egyik legnagyobb problémája ma Magyarországon, hogy bár a súlyos mozgássérültekre irányul, mégse úgy valósul meg, hogy használható legyen az érintettek számára. Gyakran csak a törvényességi megfelelésre figyelnek a

tervezők és a kivitelezők, figyelmen kívül hagyva funkcionalitást.

Szintén megfigyeltük, hogy nagyon szubjektív annak megítélése, hogy egy-egy fogyatékossgal élő személy mennyire érzi magát önállóan, és mennyire vesz igénybe külső segítséget. Saját bevallásuk szerint a megkérdezetteknek nincs is szüksége külső segítségre, ugyanakkor célzott kérdésekkel kiderül, hogy mindennapi tevékenységeik során (például mosakodás, öltözködés, utazás stb.) családtagjaik segédkezését kérik.

A rászoruló személyek többsége sem az igénybe vehető szolgáltatásokról, sem a szolgáltatást nyújtó civil

és állami szervezetekről nem rendelkezik megfelelő információval. Azon interjúalanyok többsége, akik külső segítséget vesznek igénybe, önmaguk vagy valamelyik családtagjuk, olyan végzettséggel vagy munkakörrel rendelkezik, amelyek kapcsolódnak ezekhez a szolgáltatásokhoz.

A vizsgált személyek elmondásuk alapján a közlekedésen kívül a háztartásvezetésben igényelnének legtöbb esetben külső segítséget. Az önellátás területén a tisztálkodáshoz, öltözködéshez segítséget igénybe vevők elsősorban a családtagjaikra támaszkodnak. A munkakeresés során legtöbb esetben ismeretség útján jutottak munkához.

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján összefoglalóan megállapítottuk, hogy ma a fogyatékossgal élők társadalmi integrációjának, illetve az ezzel összefüggő önálló életvitel kialakításának az egyik legnagyobb *gátló tényezője az információhiány.*

A fogyatékossgal élő emberek szülei

Az önálló élet megvalósítását a fogyatékossgal élő emberek számára a saját szülei hozzáállása is nagymértékben befolyásolhatja. Gyakran a szülők, jó szándék-ból, esetleg aggodás miatt, nem engedik, hogy a gyermekük próbára tegye és ezáltal fejlessze a képességeit, megtanuljon kapcsolatokat teremteni, megtapasztalja a saját határait. Ezen tapasztalatokra az önálló életvitel kialakításakor, az egyes helyzetek önálló megoldásakor szüksége lenne.

Ha valaki szülővé válik, mindig egy új életformához kell alkalmazkodni. Sok új feladat vár a családra, például a határok meghúzása, hármas egyensúly kialakítása, új szerepek – anyai, apai – tanulása. Amikor fogyatékossgal élő, vagy krónikusan beteg gyermek születik, a nehézségek gyakran a mindennapi élet megszervezéséből, illetve a társadalmi előítéletekkel való megküzdésből erednek. A helyzetet a családok pszichológiai szempontból hasonlóan élik meg.

A szülőknek a napi erőfeszítések mellett nemcsak a gyermekük diagnózisával kell szembenézniük, hanem az elképzelésüktől eltérő jövővel is, amelyet gyermeküknek és önmaguknak álmodtak meg. Ez egy össze-

tett gyászfolyamatot idézhet elő, amely minden szülőnél eltérő ideig tarthat.

A témával kapcsolatos kutatások arra a megállapításra jutottak, hogy a szülők lelkében majdnem ugyanazok a folyamatok játszódnak le, mint amikor valaki meghalt szerettét gyászolja. Gyászolja a megghiúsult terveit, a jövőről szőtt álmait, gyászolja örökre megváltozott életét, s azt a gyermeket is, akinek sok nehézséggel kell majd szembenéznie. Ahhoz, hogy a szülő megbékélhessen a sorssal, képes legyen elfogadni a megváltoztathatatlant, végig kell járnia a gyász lépcsőfokait.

Úgy tűnik, senki nem éri el a teljes elfogadás állapotát a gyermeke fogyatékoságával kapcsolatban. Azonban a sikeres gyász során, a szülők képessé válnak a helyzet és annak az önmagukra, illetve a gyermekükre gyakorolt hatásának megértésére. Ez a megértés magában foglalja mind a vágyott, de elvesztett jövőképet, a rájuk váró, ismeretlen nehézségeket, illetve támogatja a reális jövőbe vetett hitet. A szülők időről-időre lehet, hogy vissza-visszatérnek a gyász korábbi szakaszaihoz, de általában ott van a gyermekük, mint individuum elfogadása, aki sokkal több, mint a „fizikai - szellemi” állapota. A szülők megélik, hogy gyermekükkel bensőséges kapcsolatot tudnak kialakítani, vannak közös programjaik,

tudnak együtt örülni, nevetni. Nem szégyellik emberek közé, társaságba vinni a gyermeküket. A közös programok mellett fel tudják vállalni, hogy szükségük van saját programokra is, ahova a gyermeküket nem viszik magukkal. Fontosnak tartják, hogy hagyjanak időt a feltöltődésre, kikapcsolódásra önmaguk számára is. Sokszor kihívásként úgy élik meg a nehéz helyzeteket, hogy azt érzik, lelkileg megerősíti őket. Az elfogadáshoz, a megnyugváshoz szükséges az is, hogy a szülők ne csak a gyermekükkel kapcsolatos érzésekkel, gondolatokkal legyenek tisztában, hanem az életük egyéb területein is megismerjék és megfogalmazzák a vágyaikat, és ezeken belül végiggondolják a lehetőségeiket.

Ha a szülő igyekszik elterelni a figyelmét a „valódi” érzéseiről például valamilyen tevékenységgel, vagy próbál másra koncentrálni, nem tudatosítva, ami a lelkében zajlik, könnyen a helyzetének áldozatává válhat.

Az önismeretre való nyitottság segíthet az egyensúly megtalálásában, amelyhez segítséget nyújthat például sorstársi szülői csoportban való aktív részvétel, vagy hasonló helyzetben lévő családokkal, szülőkkel való kapcsolattartás.

Segítőkutyák alkalmazása

A mai értelemben vett segítőkutyák a XX. század elején jelentek meg, az első segítőkutyák vakvezető kutyák voltak. Feljegyzések alapján, néhány korábbi példát is ismerünk, azonban tömeges elterjedésről még nem beszélhetünk. A XVIII. század második felétől kezdve, Franciaországban már kísérleteztek vakvezető kutyákkal, azonban csupán néhány említés és nagyon kevés írásos bizonyíték áll rendelkezésünkre.

Érdekességként megemlítjük, Herculaneum romjainál találtak olyan tárgyi emlékeket, amelyek arra utalnak, hogy már a római birodalomban is léteztek vakvezető kutyák. Az első világháború során, elsősorban az idegrendszerre ható vegyifegyverek, harci gázok alkalmazása miatt, nagyon sok katona vesztette el részben vagy teljesen látását, ez nagyban elősegítette a vakvezető kutyák további elterjedését.

Az első kifejezetten vakvezető kutyák kiképzésére szolgáló intézmény 1916-ban a németországi Oldenburgban nyitotta meg kapuit, vezetője Dr. Gerhard Stalling volt, az intézményben néhány év alatt közel 600 kutyát képezték ki. Ezt követően világszerte elindult a vakvezető kutyák képzése, alkalmazása.

A többi, ma használt segítőkutya típus azonban csak néhány évtizede kezdett kialakulni. Egy amerikai kutatónő 1975-ben Ázsiában megfigyelte, hogy a helyi mozgássérült emberek gyakran használnak szamarakat segítőként, ennek mintájára kezdett el kutyákkal kísérletezni.

Nagyjából vele egy időben Németországban is megindultak hasonló kísérletek. Az 1990-es évek elejére egyre több országban ismerték el jogszabályban a mozgássérültek segítőkutyaíát.

Magyarországon az első mozgássérült segítőkutya Filip névre hallgatott, és 2001-ben került gazdájához.

Magyarországon 2009 óta egy jogszabály határozza meg a segítőkutyák képzésének, alkalmazásának körülményeit, feltételeit, szabályait (27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól). Ezen jogszabály alapján beszélhetünk:

- vakvezető-kutyákról,
- mozgássérült-segítőkutyákról,
- hangjelző (hallássérült) segítőkutyákról,
- rohamjelző-kutyákról,
- személyi-segítőkutyákról,
- terápiás-segítőkutyákról.

Személyi segítőkutya kategóriába sorolható minden olyan segítőkutya, amely fogyatékossgal élő gazdájának valamiben segít, de nem tartozik a többi kategóriába.

A *terápiás segítőkutya* eltérő, a többi kategóriától, hiszen ő nem a gazdájának segít, hanem általában egy szakember munkáját segíti, és közreműködik egy-egy

sérült, vagy fogyatékosággal élő személy fejlesztésében, rehabilitációjában.

„Miben segít egy segítőkutya?”

Segítőkutyaikkal kapcsolatban ez az egyik leggyakrabban elhangzó kérdés. A segítőkutyaik sok esetben elősegítik gazdájuk önálló életvitelét. Állandóan a gazdájuk mellett tartózkodva, azokban a dolgokban azonnal tudnak segíteni, amire gazdájuk fogyatékosága miatt nem lenne képes. Mind gazdaságilag, mind pszichésen sokkal kedvezőbb egy segítőkutya, mint egy állandó 24 órás gondozó jelenléte. Egy jól képzett, a gazdájával megfelelő összhangban lévő segítőkutya szinte kérés

nélkül teljesíti gazdája kérését, elvégzi a megfelelő segítséget.

A segítőkutya a típusuknak megfelelő segítséget tudnak adni a gazdájuknak.

Egy **vakvezető-kutya** észreveszi az akadályokat, jelzi gazdája számára. Tud abban is segíteni, hogy megtalálja egy üres ülőhelyet például egy autóbuszon, vagy egy parkban. Sokan azt hiszik, hogy a vakvezető kutya tudja az útvonalat, hogy merre kell haladniuk, ezt a kutya nem tudja, a gazdájának kell tudnia, hogy melyik sarkon kell befordulniuk.

Egy **hangjelző-kutya** jelzi a gazdája számára fontos hangokat, zajokat. Így például egy ébresztő órát, tűzjelzőt, vagy azt, amikor a gazdáját hátulról megszólítják.

Egy **személyi-segítőkutya** a legváltozatosabban képesek segíteni gazdájának. Egyre jobban terjednek el Magyarországon is az *autista* személyt segítő kutyák, részükre a feszültségoldásában és a társas interakciókban tud segíteni.

Egy **mozgássérült-segítőkutya** elsősorban abban tud segíteni gazdájának, hogy egy leesett tárgyat felvesz a földről, vagy egy tárgyat, például egy pénztárcát, kosarat egy akadályon átvisz és átad egy másik személynek.

Egy **rohamjelző-kutya** epilepszia, illetve glikémiás rohamot képes időben előre jelezni, lehetővé téve a gazdájának a megfelelő gyógyszer bevitelét. Ezzel a súlyos következményekkel járó rohamot a gazdák el tudják kerülni.

A segítőkutyák a fenti fizikai segítségen kívül egy megbízható társat is jelentenek, segítenek a gazdáiknak a társadalmi integrációban.

Megfigyelhető, hogy ha egy fogyatékossgal élő ember közlekedik az utcán, a legtöbb ember elfordítja a fejét, nem néz oda. Míg ha van vele egy kutya, annak jelenléte segít áthidalni az első akadályokat.

„Szereti a munkáját?”

Gyakori kérdés a kutya munkaszeretete. Számukra a gazdával való együttműködés nem „*munka*”, hanem egy pozitív egymásra utaltság, amiben a kutyák jól érzik magukat.

Egy segítőkutya kiképzése során nem csak a kutyát kell képezni, hanem a leendő gazdának is meg kell tanítani azt, hogyan tudnak egy jó párost alkotni. Fontos, hogy minden esetben meg kell tanítani a kutya gazdájának, hogy mikor kell a kutyájának pihennie, mennyi játékot kell biztosítani a kutyája számára, mik azok a jelek, amelyek jelzik, hogy a kutya pihenni szeretne.

Szintén megfigyelhető, hogy a segítőkutya gazdák nagyon odafigyelnek kutyájukra. Próbálják számukra a lehető legjobb körülményeket biztosítani, mind a táplálásukban, mind a gondozásukban. A kutya házasítása folyamán teljesen hozzáidomult az emberhez, szeret a gazdája mellett lenni. A segítőkutyák a nap 24 órájában szeretett gazdájuk mellett vannak, ez nekik egy stabil

támaszt jelent.

Fontos, hogy egy-egy leendő segítőkutya kiválasztásánál olyan idegrendszerű, olyan jellemvonásokkal rendelkező egyedek kerüljenek kiválasztásra, amelyek számára nem lesz teher a későbbi munka.

„Ide kutya nem jöhet be!”

A segítőkutyát alkalmazó gazdák nagyon gyakran találkozhatnak azzal, hogy mindennapi életük folyamán a kutyájukat egy-egy helyre nem engedik be. A segítőkutyák alkalmazásáról szóló jogszabály értelmében Magyarországon (itt fontos kiemelni, hogy még nem egységes az európai szabályozás sem, a Föld többi országában még kevésbé) leegyszerűsítve: ahova a gazda jogszerűen bemehet, oda viheti magával a kutyáját. Hiszen pontosan azért van vele a kutya, hogy segítsen, és ne kelljen egy gondozónak, kísérőnek állandóan kísérnie a gazdát. A segítőkutyák rendszeres orvosi kontroll alatt állnak, betegségekre szűrtek, ezzel biztosítható, hogy nem terjesztenek olyan kórokozókat, amelyek állatról emberre terjednek. Külföldi utazás előtt, az eltérő jogszabályok, miatt érdemes érdeklődni a pontos helyi szabályozásokról.

Mivel a segítőkutya a gazda számára szinte pótolhatatlan érték, a gazdák sohasem hagyják felügyelet nélkül kutyáikat (többek között eltulajdonítás veszélye miatt sem), hiszen a gazda már hozzászokott, hogy ott van vele a segítsége. Ez olyan, mint egy sérültnek a mankója, azt sem mondhatja senki, hogy a mankót hagyja az üzlet bejárata előtt.

A jogszabály pontosan meghatározza, hogy milyen feltételek esetén lehet egy kutya segítőkutya. Ehhez egy államilag elismert vizsgán kell a gazdájukkal közösen megfelelniük. A sikeres vizsgáról egy államilag elismert hivatalos igazolványt kapnak, amelyet a jogszabály által kijelölten a *Magyar Terápiás és Segítőkutya Szövetség Egyesület*

sület állít ki, amin mind a gazda, mind a kutya adatai fotóval szerepelnek.

A vonatkozó jogszabály alapján kötelező a segítőkutyákat egyértelműen megjelölni. A jelölésre legegyszerűbb a hám feliratozása. A jelölésnek tartalmaznia kell a segítőkutya típusát és a kiképző szervezet logóját is. Bármely feltétel hiánya esetén a kutya nem segítőkutya, a segítőkutyákra vonatkozó jogosultsággal nem rendelkezik.

„De aranyos! Megsimogathatom?”

Nem!!! Egy segítőkutya dolgozik a gazdája mellett, amikor idegen megsimogatja, elvonja a figyelmét. Különösen a rohamjelző kutyák esetén fontos, mert nagyon apró jelekből, szagokból tudja a kutya, hogy a gazdájának szüksége van a gyógyszerre.

A segítőkutyák úgy vannak képezve, hogy tudják, ha a hám rajtuk, akkor „munka van”, de ha a hám lekerül róluk, akkor ugyanolyan kutyák, mint bárkinek a házi kedvence. Ekkor, hasonlóan a többi házi kedvenc kutyához, a gazda engedélyével megsimogathatóak, illetve szabad velük játszani.

Felhasznált irodalom

- Hajduska Marianna (2008): Krízslélektan. ELTE Eötvös Kiadó Bp.
- Kálmán Zsófia (1994): Bánatkő gyermek a családban. Bliss Alapítvány, Keraban Könyvkiadó Bp.
- Perryman, Heidi P. (2005): Parental reaction to the disabled child. Family court review, Implications for Family Courts, Vol. 43. No. 4, pp: 596–606.
- Péter Pál Péter (2015): Mozgáskorlátozottak a szociális munkás szemével - önálló életvitel kialakításának nehézségei (szakdolgozat, kézirat). Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar
- Prágai Éva (1995): A fogyatékoság a szülői érzelmek tükrében. „Kézenfogva” Nemzetközi konferencia összesítő, „Sérült ember a családban”. Kézenfogva Alapítvány, Budapest
- Vid Natasa (2010): Fogyatékosággal élő gyermeket nevelő, fiatal felnőttet gondozó szülők értékei (szakdolgozat, kézirat). ELTE Pedagógiai és Pszichológia Kar
- CEN-CENELEC (2014): Guide 6 - Guide for addressing accessibility in standards, edition 2, 2014-12. European Committee for Standardization and European Committee for Electrotechnical Standardization (ftp://ftp.cencenelec.eu/EN/EuropeanStandardization/Guides/6_CENCLCGuide6.pdf) letöltve: 2017.10.28.
- KSH 2011-es népszámlálási adatok (http://www.ksh.hu/nepszamlalas/fogyatekossaggal_elok_helyzete) letöltve: 2017.10.28.

EUROSTAT születési adatok (<http://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography-migration-projections/births-fertility-data/main-tables>) letöltve: 2017.11.06.

Hivatkozott jogszabályok, szabványok

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és az esélyegyenlőségük biztosásáról
1997. év LXXVIII. törvény az épített környezet alakításáról és védelméről
2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról
2007. évi XCII. törvény a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv kihirdetéséről
- 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól
- ENSZ egyezmény „A Fogyatékossgal élő személyek jogairól” (www.un.org/disabilities/documents/natl/hungary.doc) letöltve: 2017.10.28.

„CAMELOT”

Mozgássérült Fialok Győri Egyesülete

9021 Győr, Amadé László u. 1.

e-mail: gyor.camelot@gmail.com

Internet: www.camelotgyor.hu

Adószám: 18980251-1-08

Egyesületünket az a céllal hoztuk létre, hogy a baleset vagy betegség folytán mozgássérültté vált emberek életében bekövetkezett radikális és maradandó változások feldolgozását lehetőség szerint megkönnyítsük, a mozgássérült személy társadalmi integrációját elősegítsük, számukra szabadidős, kulturális és sport programokat szervezzünk, segítsük tanulási, illetve munkavállalási törekvéseiket.

Legfontosabb tevékenységeink:

- *Esély-órák*
- *Kerekesszékes akadálypálya*
- *Élő Könyvtár*
- *Európai Önkéntes Szolgálat (EVS)*
- *Akadálymentesség felmérése Győrben és országosan*
- *Parkoló akció*
- *CAMELOT Kupa*
- *Kerekesszékes Mikulás*
- *Információnyújtás, tanácsadás, képzés*
- *Szabadidős tevékenységek*